

Andrej Jaklič

MI TRIJE SMO NAJLEPŠI PAR

O čem govorijo, ko se srečajo terapevtka Ana ter Jana in Valentin, par v permanentni zakonski krizi? Povejmo kar naravnost: o tem, da so prizori iz njihovih (zakonskih) življenj prizori, ki sodijo v žanr stare dobre melodrame. Tako je, *Čudežna terapija* Daniela Glattauerja je točno to. Resda z izdatnimi komičnimi elementi, a vendarle melodrama.

Besedilo hitro razkrije vse ključne gradnike, s katerimi žanr, ki ima po meni nerazumljivi logiki vse prevečkrat prizvok nečesa slabšalnega, nagovarja bralca. Tudi naslednje: izbrana tematika, zakonska kriza, je nekaj, kar slej ko prej doleti vsakega, ki se je za tovrsten odnos odločil. In narava (melodramsko še kako hvaležne) situacije je takšna, da od udeležениh zahteva jasne in radikalne odločitve, tako čustvene kot razumske. In »soočenje« Jane in Valentina je točno to, čustveni tobogan, ki ga spretno nadzoruje terapevtka Ana. Dričanje po njem je izredno zgoščeno, osredotočeno na ključno situacijo, ta pa služi kot izhodišče razgrinjanja odnosa, ki drvi v vedno bolj brezizhoden položaj, temu pa, kot narekuje dramaturgija melodrame, sledi bliskovit preobrat in spravljen, če ne že kar pre-srečen konec. Za vse tri, da ne bo pomote.

Motivacija junakov je premočrtna, osredotočena na jasen in konkreten cilj. Ni čudno, da je takšen tudi jezik in posledično tudi govor, ki je lahko izredno neposreden, pragmatičen, pa spet čustven, patetičen, raznežen. Racionalnega, uravnoveženega, premišljenega je izredno malo, skorajda nič. Ko Jana in Valentin ocenjujeta svoje lastno početje in ko analizirata ravnanje drugega, to počneta na ekspresiven način, poln vzklikov, vzdihov, prekinitiv, zamolkov ... Odrskega dogajanja sicer ni veliko, kar pa ga je, je čustveno zelo intenzivno, nam sporoča pogosto nabrekel, pretiran govor. Jezik je polje, v katerem je največ akcije, zato je način komunikacije že forma in vsebina hkrati. Temu lahko samo sledi telesna izraznost, ki sicer ni nenaravna, a je prej kot ne afektirana, saj le tako lahko izraža stanje junakov in sledi temu, kar prinaša govor. Dinamika dogajanja se z razvojem zgolj samo še povečuje, ekspresivnost zaradi ohranjanja pozornosti gledalcev lahko zgolj raste. Emocije nabrekajo, dogajanje postaja vedno bolj intenzivno, vedno bolj nepričakovano, že skorajda fantastično.

S psihološko analizo oziroma racionalno razgradnjo Janinega in Valentinovega ravnanja v tako zastavljeni situaciji ni mogoče priti daleč. Več kot očitno sta ujetnika močnih in jasnih značajskih črt, čustev, impulzivnega ravnanja. Kar je logosa, je potisnjen nekam globoko nazaj, v nezavedno.

Prav tako očitni so aktualizmi, okruški današnjega časa. Bolj kot na pravo terapijo sta Valentin in Jana prišla na zabavo, na dogodek, od katerega pričakujeta, da ju bo spravil, odpravil težave in nazadnje še celo ozdravil. Ani to postane zelo hitro jasno, zato ju tudi spretno in suvereno (čeprav ni videti tako) vodi do spravljivega konca. Do spoznanja nepopolnosti, polovičarstva, sredinskosti, srednje poti srednjega razreda s srednje močnim konfliktom srednje velike usodnosti.

Tako smo ves čas priča utečenemu poslovnemu odnosu med strankami. Odnosu, ki je rutinski, nanj pristajajo vsi udeleženi, cilj je namreč jasen – odrešujoče kratkočasje. In tako tudi je, Anine metode, ne glede na to, kako se ceni, so banalne, z njimi ne more zdraviti, lahko res samo – zabava, hkrati pa dosega blagodejni učinek! (V bistvu je *Čudežna terapija* močno prikrita, a vseeno kritika odrešujočega potrošništva, niti to ne, zgolj ugotavljanje stanja, ki ni idealno. Ali pač je?)

Melodrama nazadnje vedno izpade moralizatorska (in to tudi hoče), opominja, na nekaj, kar že obstaja in tudi bo obstajalo. Na nekaj, kar ni mogoče spremeniti. To pa je v *Čudežni terapiji* spoznanje, da je zakon zasnovan na konfliktu (drugi obliki ljubezni), da pa je hkrati to nekaj, kar je točno to, kar lahko od bivanja v dvoje tudi pričakujemo. Valentin in Jana enostavno potrebujeta konflikt, če hočeta obdržati zakon, pa tudi tistega oziroma nekaj, kar ga sproža. Konflikt je torej pozitivni dejavnik, gonilo odnosa, dokaz živosti, skratka nekaj običajnega.

Torej je *Čudežna terapija* tudi že zgodba o manipulaciji. O odnosu, ki temelji na prostovoljni(!) manipulaciji. In če je prostovoljna, je že kompromis. Kar pomeni, da idealna oblika sožitja ne obstaja. Obstaja samo realna, ki nosi zgolj okruške idealne in hkrati tudi pezo idealnega. Torej je to v bistvu zgodba o tem, da ideali ne veljajo. Obstajajo ja, obveljajo pa ne. Vsaj ne v resničnosti, kjer je melodrama tudi doma.

Tako je *Čudežna terapija* »priročnik« za preigravanje konvencionalnih gledaliških situacij, čeprav nudi tudi zabrisana mesta gledališke »diverzije«. Ena od njih je kar močna doza ironije vseh treh protagonistov. (Zanimivo in gotovo ne naključno: terapevtka Ana ima psa, ki mu je ime Sigmund. Pa menda res ne Freud?) A njena izpostavitve bi zahtevala konceptualni premik v dramaturgiji – posmehovanje samemu sebi je vendarle stvar nekega drugega gledališkega mehanizma. Za takšen premik bi avtor moral *Čudežno terapijo* obrniti »na glavo«, kar pa več kot očitno ni njegov namen. Avtor, tudi sam terapevt, seveda ne bo govoril proti sebi, proti svojemu poslanstvu, seveda se bo potrudil svoje junake nadigrati in s tem dokazati svojo superiornost.

Spravljivost je praktično vpisana že v DNK drame: Ani (sploh po opisu potapljaške izkušnje) hitro postane jasno, da zakon Jane in Valentina ni kilavo dete, da v njunem primeru ni mogoče govoriti o krizi, pač pa o radikalnejši obliki nič neobičajnega latentnega konflikta. Tudi zato se odloči za (nadzorovano) šok terapijo:

uprizori nekakšen dramolet, v katerem odigra poraženko lastnega idealnega zakonskega razmerja, ki je seveda fiktivno, dejansko pa enako »problematično« kot njuno. Zrežira ju, ne bi onadva to vedela, tako rekoč ju »vrže na finto« in zmaga. Zmaga terapevtka, ki bolj kot v moč znanosti verjame v moč gledališča.

Kar pomeni, da ti šele, ko se znajdeš v vlogi nekoga drugega, zares postane jasno, kdo pravzaprav si. In zato terapevtka bolj kot v smisel strokovne terapije verjame v učinek, ki ga ima gledališče. Če ne veš, da v njem sodeluješ, pa je učinek lahko očitno le še močnejši. In res je: v gledališču se razkrijejo Janine in Valentinove pozitivne značajske lastnosti, razkrije se tudi kakovost njunega odnosa in vzajemna povezanost ..., lastnosti, ki jih je terapevtka kmalu razbrala, morala je zgolj najti način, na katerega bi jima jih razkrila. In izbrala je gledališče.

Res je, *Čudežna terapija* je (tudi) zgodba o terapevtski moči gledališča!

Mimogrede smo tako deležni še osnovne lekcije gledališča, igre, dramaturgije. Pa tudi (ne)hotenega spoznanja, da je najboljša tista igra, ki je ni, ki se je ta, ki jo igra, ne zaveda, ki je ne-igra. Res škoda, da gre za dejstvo oziroma spoznanje, ki ni močnejše izpostavljeno in uporabljeno. Njen potencial je namreč ogromen – gledališče v gledališču in ironija, ki hodi s tem mehanizmom z roko v roki, potujitev, preskok iz ene realnosti v drugo, pa brisanje fiktivnih robov med resničnostjo in odrom ... vse to je blizu, vse to so nastavki, ki pa se jih avtor ne loti, pač pa jih zgolj (škoda?) ošvrkne. Gre pač za drugo stvar.

A Ana (avtor pa z njo) kljub temu več kot očitno verjame v zdravilno moč gledališča, v prepoznanje, celo v nekakšno obliko očiščenja in pomiritve. Ravno prav naivno, da je še vedno simpatično.

In zato še enkrat in zadnjič: gre za melodramo s komičnimi elementi. Kot nam jasno nakazujejo že osnovne etimološke izpeljave imen vseh treh dramskih likov, združenih v identični družinski in za vse koristni poslovni situaciji: Valentin + Jana (v izvirniku Joana) + Ana = strast + usmiljenje + razum. Valentinu in Jani manjka nekaj modrosti, treznosti ... razuma. Točno tega, kar, naključno ali ne, posestvlja prav terapevtka.

Tokrat res drži refren tiste pesmi: mi trije smo najlepši par.